

ТМ	Г. XXXVI	Бр. 4	Стр. 1947-1950	Ниш	октобар - децембар	2012.
----	----------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

Приказ дела
Примљено: 11.11.2012.

Јелена Јовановић

СЕЛО У ПОГРАНИЧЈУ*

Село у пограничју је зборник водећег националног значаја, у коме су приказана инфраструктурна опремљеност и обнова и развој села. Циљ истраживача је био да сагледају села у социјално-економском пољу, правно-политичкој надградњи и области културе. Зборник су приредили Драгољуб Б. Ђорђевић, Ђура Стевановић и Драган Тодоровић, заједно са још тридесет три истраживача који су детаљно представили седамнаест села у оквиру рада на пројекту (179013) „Одрживост идентитета Срба и националних мањина у источној и југоисточној Србији“ (изводи се на Универзитету у Нишу – Машински факултет).

Као први пример, аутори су навели село *Тополовник* код Великог Градишта које се налази у источној Србији у Браничевском округу. Структуру становништва чине Срби, Власи, Румуни, Роми, при чему су Срби доминантни. То је село збијеног типа где преовладавају пољопривредни и ратарско-сточарски послови. Такође, има идеалне услове за развој пољопривредне производње. Кроз село пролази магистрални пут што показује да располаже свим неопходним елементима инфраструктуре. За Тополовник је карактеристична манифестација Јепуријада, тј. Зечијада, што значи да Тополовник може постати привлачан за развој различитих облика туризма (ловни, излетнички, рурални).

Село *Добра* је део Ђердапске клисуре, припада општини Голубац. Збијеног је типа са кућама изграђеним од тврдог материјала. Већи део села је под површином шума, а остали део територије чине оранице, виногради, пашњаци. Друштвени, просветни, духовни, културни и спортски живот села одвијао се преко организованих институција. Село поседује школу, цркву, дом културе, добру комуналну опремљеност. Занимљиво је да у селу Добра пољопривреда никада није била доминантно занимање мештана, на шта су пресудан утицај имала велика рудна богатства и изобиље шума. Што се тиче становништва, може се рећи да су га напуштали млади људи способни за репродукцију, чиме је поремећена старосна структура становништва. Посебна могућност за развој овог села односила се на археолошка налазишта и привредне и индустријске активности базиране на локалним ресурсима.

jeka.84@live.com

* Драгољуб Б. Ђорђевић, Ђура Стевановић и Драган Тодоровић (Прир.) (2012). *Село у пограничју источне и југоисточне Србије*. Београд: Службени гласник и Завод за проучавање села, 453 стр.

На територији општине Мајданпек налази се село **Влаоле** настало после Другог српског устанка. О самом селу има веома мало записа, јер су подаци који се износе претежно резултат рада на терену. Карактеристика већине сеоских насеља општине Мајданпек јесте груписаност по засецима, тзв. кулијама. Реч кулија потиче из влашког језика и означава брег, падину, косу. Мештани овог села највећи проблем имају са друмском инфраструктуром, али се зато од осталих села издвајају по доброј стамбеној и комуналној опремљености. Становништво Влаола се углавном бави ратарством и сточарством, а један број занатлија и индустријских радника свакодневно путује на посао у Бор и Мајданпек. Село поседује школу, али му недостају библиотека, музеј, биоскоп.

Брза Паланка је село смештено у општини Кладово, у северној Србији и због културне ризнице коју поседује постало је избор истраживања. Брзу Паланку одликују богате шуме, река Дунав и други природни ресурси, археолошко налазиште Егета, тако да је била повољна за живот у свим историјским епохама. Због географских и климатских фактора, преовладава ратарско-повртарска култура, а заступљене су виноградарска и сточарска, као и пчеларска радиност. Када је реч о култури на селу, може се рећи да је део структуре традиционалног сеоског друштва. Ту структуру чини релативно стабилан систем веза и односа између појединаца и група у склопу заједнице. Однос између глобалног и сеоског друштва обележавају два процеса – намера глобалног друштва да продре у сеоско и настојање сеоског друштва да продре у глобално.

Рогљево припада општини Неготин, и као и многа села карактерише се старењем становништва, његовим одливом, гашењем школа и других институција друштвеног живота. Село је насељено досељеницима са Косова, али се сматра да има и староседелачких породица. Структуру становништва чине Срби, Власи, Румуни, Бугари. Основна делатност и извор прихода било је виноградарство, због чега су пивнице представљале специфичан културни споменик и туристичку атракцију. Иако се Рогљево помињало као ратарско-сточарско село, данас је сточарство замрло, док се преостали сељани још увек баве ратарством.

Грлиште се налази у јужном делу града Зајечара. У њему се налази на трагове живота из праисторијских, римских и средњовековних времена. То је једно од малобројних села које није погођено депопулацијом. Насељавали су га људи са Косова и избеглице из Крајине. Становништво је већином пољопривредно. Углавном је заступљено ратарство, сточарство, воћарство. Куће су углавном саграђене од ручно прављене цигле, мада село поседује и доста нових кућа. Комунална инфраструктура је на незавидном нивоу. Један од већих комуналних проблема је дотрајала водоводна мрежа. Од јавних објеката село поседује дом, школу, историјске споменике, света места, амбуланту, пошту.

Ошљане се налази у североисточном делу општине Књажевац. Насеље је разбијеног типа – има три засека. Било је збијеног типа, али је расељавањем постало разбијено. У атару овог села има трагова људског живота из античког и средњовековног периода. У наредним деценијама, па све до данас, број становника опада природним изумирањем старије популације. Становништво је било и остало искључиво пољопривредно. Велики број кућа је саграђен од ручно прављене цигле. Основна комунална инфраструкту-

ра се колико-толико одржава, али она главна за задовољавање потреба налази се у Минићеву, удаљеном 6–7 километара од овог села.

Бели Поток је насеље у општини Књажевац, на простору који је познат као Тимочка Крајина. Бели Поток је село разбијеног типа, куће су удаљене једна од друге и груписане по махалама, чија је основна карактеристика то да су формиране на основу фамилијарне припадности. Масовни одлазак младог и средовечног становништва јесте последица индустријализације и урбанизације које су довеле до потпуне деградације овог села.

Село **Брлог** припада Пиротском округу и једно је од најстаријих села на Старој планини. То је типично планинско село богато ливадама и пашњацима, где је сточарство главна пољопривредна грана. Село је економски неразвијено, нема адекватну инфраструктуру, одлив становништва је велики и сталан.

Жељуша је село које територијално припада општини Димитровград. Добре климатске прилике омогућиле су становништву да се бави узгојем различитих ратарских култура. Пресудан утицај на раст и развој Жељуше имали су добро развијена инфраструктурна мрежа и саобраћајна повезаност са Димитровградом. Насеље је етнички мешовито, са највећим процентом Бугара и Срба.

Александровац се налази на простору општине Бабушнице и спада у групу најмлађих насеља, подељено на засеке (махале). Налази се на размеђи значајних магистралних и регионалних путева југоисточне Србије. Када је реч о привредном карактеру насеља, може се рећи да се мештани претежно баве ратарством и сточарством. Што се тиче инфраструктуре, последња улагања датирају још пре распада старе Југославије.

Село **Преслап** смештено је на падинама планине Грамаде и припада општини Црна Трава. По географским и привредним карактеристикама ово село има обележја насеља разбијеног типа, груписано у више махала. Етничка структура села је хомогена, с обзиром на то да су сви становници Срби. Главни проблем села су незапосленост, лоша инфраструктура и сиромаштво.

Масурица је једно од највећих села у сурдуличкој општини које се по друштвеној инфраструктури почетком двадесетог века разликовало од осталих. Карактеристично је било оснивање задруга захваљујући којима су становници увећавали свој капитал. Међутим, после Другог светског рата тај тип задруге је престао да постоји, а из исте су почела да се формирају предузећа. Масурица се сматра пољопривредним, тачније ратарским насељем. Сви проблеми са којима су се суочавали мештани села још пре 20 година, актуелни су и данас – недостатак водовода и канализације, незапосленост, све већи одлив становништва.

Доња Љубата припада општини Босилеград. Становништво овог села се претежно бави пољопривредом, односно сточарством. Привредне организације, као што су предузећа, задруге, овде не постоје. Становници тврде да су услови за живот све лошији – као највећи проблем наводе сиромаштво, инфраструктуру и све што је у вези са њом.

Једно од места у општини Трговиште јесте село **Радовница**. Разбијеног је типа и припада пчињском округу. Природни карактер и структура становништва је мешовитог типа. Мештани се претежно баве пољопривредом и сточарством. Привредне организације у селу и данас постоје, али у запустеном стању и раде са смањеним капацитетом. Велику забринутост изазивају проблеми сиромаштва, криминал, крађе, алкохолизам.

1950

Село *Лопардинце* је смештено у централном делу општине Бујановац. Главне пољопривредне гране су ратарство и сточарство. Место се делило према сродничким кућама – фамилијама. Комунална опремљеност села је делимична, јер је спроведена само водоводна мрежа, без канализационе.

Цакановац је мало село удаљено 7 километара од општине Прешево. Привредно је слабо, мештани се баве разним гранама пољопривреде. Сви проблеми су остали исти као и од пре двадесет година – пут, водовод, канализација, дом културе, продавница.

У Србији је процес депопулације почео 1989. године на подручју Војводине, да би 1992. захватио и централни део Републике Србије. Села у Србији се, самим тим, могу описати различитим степеном њиховог развоја: ишчезавање, борба за опстанак, декомпозиција, рекомпозиција, развој. Многим селима у Србији, нарочито оним у пограничним руралним областима, потребна је потпуна демографска ревитализација и економска обнова. Под ревитализацијом се подразумева комплетна економска, биолошка и културна обнова неке области, при чему се људском фактору придаје највећи значај. Жижу интересовања истраживача представљају млади људи који још увек насељавају рурална подручја.